

поставлені в ситуацію безпосереднього вияву турботи про природу.

Можна зазначити, що основними джерелами формування екологічної культури молодших школярів засобами українських природознавчих традицій є такі:

а) пізнавальна діяльність учнів, пов'язана зі спостереженням навколишнього середовища;

б) експериментальна діяльність, що передбачає різноманітну активну природоохоронну роботу на основі народних екологічних знань;

в) практична (прикладна) діяльність.

Реалізація в навчальній роботі основ екологічного виховання засобами українських природознавчих традицій робить уроки більш цікавими, змістовними, а участь в екологічному русі забезпечує більш високу пізнавальну активність учнів і глибоку ґрунтовність набутих ними знань.

На нашу думку, реалізація екологічного принципу засобами народних звичаїв і традицій забезпечує тісний зв'язок шкільного навчання з життям, відкриває перспективу для кращого розуміння явищ природи та залучення дітей до активної участі в охороні довкілля.

УДК 378–057.85:37 (477)

Олена Колонькова

Інститут проблем виховання НАПН України

olenasvit@i.ua

ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ ДО ФОРМУВАННЯ КУЛЬТУРИ ЕКОЛОГІЧНОЇ ПОВЕДІНКИ УЧНІВ

Обґрунтовано актуальність формування культури екологічної поведінки особистості. З'ясовано поняття «культура екологічної поведінки». Визначено особливості підготовки майбутніх учителів до формування культури екологічної поведінки школярів, зокрема усвідомлення вчителем сучасних тенденцій екологічної освіти в загальноосвітній школі та цивілізаційних вимог щодо екологічної поведінки людини й природи.

Ключові слова: культура екологічної поведінки, підготовка майбутніх педагогів, професійна та особистісна зрілість майбутнього вчителя.

Олена Колонькова. Подготовка будущих педагогов к формированию культуры экологического поведения учащихся

Обоснована актуальность формирования культуры экологического поведения личности. Выяснено понятие «культура экологического поведения». Определены особенности подготовки будущих учителей к формированию культуры экологического поведения школьников, которые заключаются в осознании учителями современных тенденций экологической образования в общеобразовательной школе, цивилизационных требований по взаимодействию человека и природы.

Ключевые слова: культура экологического поведения, подготовка будущих педагогов, профессиональная и личностная зрелость будущего учителя.

Olena Kolon'kova. Preparing future teachers to creating the culture of schoolchildren's environmental behavior

In the article the relevance of creating the culture of the individual's environmental behavior is grounded. The notion of the "culture of environmental behavior" is defined. The author has determined features of the future teachers' preparation to creating the schoolchildren's culture of environmental behavior which lie in the teacher's awareness of modern trends in environmental education in secondary schools, and civilization requirements for the interaction of man and nature.

Key words: culture of environmental behavior, training of future teachers, future teacher's professional and personal maturity.

У процесі розвитку суспільства існували різні орієнтири суспільно схвалюваної культури поведінки в природі. На сьогодні людство все більше протиставляє себе природі та перебуває в стані конфлікту між природою і культурою. Основною причиною подібної ситуації є стрімке зростання споживання природних ресурсів – до повного знищення деяких з них. Катастрофічність цієї проблеми посилює екологічна безграмотність населення планети та стійка система антропоцентричної взаємодії людства з природою. Ці факти актуалізували зростання екологічного складника в системі загальної культури.

Найголовнішим, першим етапом на шляху до зміни культури екологічної поведінки молодого покоління є підготовка майбутніх педагогів до формування відповідної якості в учнів. Мається на увазі підготовка педагога будь-якого профілю та навчального закладу, оскільки культура екологічної поведінки – це вимога часу, вимога стратегії виживання людства й природи.

Педагогічну освіту характеризують як систему підготовки педагогічних кадрів, тобто спеціалістів у сфері виховання, навчання та освіти загалом, для навчальних закладів усіх типів [4]. Науковці надають великого значення гуманітарному та соціальному складникам підготовки майбутніх учителів, розглядаючи її як професійне забезпечення в людині людяного на різних етапах її розвитку та професійної реалізації [2]. Отже, педагоги є справжніми агентами змін у суспільстві, які впливають на формування світогляду, свідомості, ціннісного ставлення до світу через свої переконання, поведінку та знання.

Специфіку змісту підготовки майбутніх учителів визначають сучасні тенденції в шкільній освітній галузі, найголовнішою з яких є особистісно орієнтований підхід до школяра на основі поваги до особистості учня, до його самобутності та усвідомлення того, що він є суб'єктом власного життя [5].

Такий підхід відповідає головній меті освіти, проголошеній у Національній доктрині розвитку освіти: «створити умови для особистісного розвитку і творчої самореалізації кожного громадянина України».

Крім того, підготовка будь-якого вчителя (не тільки природничого профілю) має базуватися на сучасних цивілізаційних вимогах щодо взаємодії

людини й природи. Майбутній учитель у своїй професійній діяльності має враховувати екологічний складник повсякденного життя, дотримуватися культури екологічної поведінки. Культура екологічної поведінки – це спосіб організації життєдіяльності людини, представлений сукупністю знань, норм і правил поведінки, ціннісних орієнтацій особистості, що відповідають вимогам стійкого розвитку та проявляються в безпосередній і опосередкованій взаємодії з природою.

Поведінка особистості в природі визначається як зовнішніми, так і внутрішніми чинниками. Дотримання норм і правил поведінки, регламентована діяльність у природі є зовнішніми спонукками, а вияв екологічно доцільної ініціативи у взаємодії з природою, викликаний переживаннями за стан природних об'єктів належить до внутрішніх спонук поведінки. На розвиток внутрішніх спонук збереження природи має спрямовуватися сучасне екологічне виховання особистості.

Гармонізація співіснування людства й природи є провідною умовою цивілізаційної системи природокористування, де в центрі будь-якої діяльності людини має бути безпека для природного середовища. Тому й культура поведінки в природі почала інтегруватися в систему моральних стосунків, що передбачає моральне ставлення не тільки до подібних собі, а й до інших форм життя. Стрімко розвивається екологічна етика, яка пропагує моральні обмеження та пробудження сумління у взаємодії з природою.

Екологічна етика спрямовує природоохоронні дії у двох напрямках:

- 1) люди діють або уникають дій із почуття вдячності до природи, опікують природу заради неї самої;
- 2) дії відбуваються з морального принципу, без жодних корисливих інтересів людини чи навіть їй на шкоду [3].

Отже, сучасна культура екологічної поведінки має базуватися на принципах екологічної етики, що передбачають не тільки знання норм і правил поведінки в природі, а й наявність гуманістичного, альтруїстичного ставлення до природи, усвідомлення власної ролі у розв'язанні екологічних проблем.

З'ясуємо прояви культури екологічної поведінки школяра та особливості її формування. Культура поведінки в природному середовищі детермінується екологічними цінностями особистості, а виявляється в діях і вчинках, безпосередньо чи опосередковано спрямованих на збереження та відтворення природи. Ці дії, в першу чергу, мають відбуватися в повсякденному житті кожної особистості, спрямовуватися на безпечну для об'єктів природи утилізацію відходів, бережливе ставлення до природних ресурсів та охорону рослинного й тваринного світу.

Культура екологічної поведінки особистості відображається в

- системі цінностей, спільних для людей уявленнях про спосіб життя, що сприяє збереженню та відтворенню природи;
- колективній пам'яті народу щодо бережливого ставлення до об'єктів природи;